

Klimaatadaptatie en permacultuur

Voor mijn werk als adviseur duurzaamheid, werd ik laatst betrokken bij een project voor een gemeente om na te denken over beleid voor klimaatadaptatie. Klimaatadaptatie betekent dat we ons voorbereiden op de gevolgen van een veranderend klimaat, zoals meer droogte, hitte, en wateroverlast of overstromingen. Alle gemeenten in Nederland moeten ervoor zorgen dat de schade hierdoor zo min mogelijk toeneemt. Hiervoor moesten ze vóór 2020 een klimaatstresstest uit laten voeren die in kaart brengt welke kwetsbaarheden het gebied heeft.

AUTEUR WOLMET BARENDREGT
FOTO'S YGGDRASIL
Permacultuurstic en adviseur
duurzaamheid bij Facet.

Kwetsbaarheden vallen samen
Toen ik de kaarten van de klimaatstresstest in de betreffende gemeente bekeek, viel me opnieuw op dat veel kwetsbaarheden samenvallen binnen een klein gebied. Een straat heeft bijvoorbeeld vaak zowel last van hitte als wateroverlast, meestal veroorzaakt door een gebrek aan beplanting. Niet voor niets zet Stichting Steenbreek zich in voor de duurzame vergroening van de leefomgeving door verharding te verwijderen en te vervangen door planten.

Netwerken
Hiermee gingen mijn gedachten terug naar het eerste permacultuurboek dat ik een paar jaar geleden las, het Zweedse *Permakultur! Framtiden i din trädgård* (Permacultuur! De toekomst in jouw tuin) van Ylva, Johan en Siri Arvidsson. In dit schitterend geïllustreerde boek worden de permacultuurprincipes opgedeeld in drie bakens: het vangen en opslaan van energie, het bouwen van netwerken, en het sluiten van kringlopen. In verband met klimaatadaptatie was het hoofdstuk

over netwerken vooral iets waar ik aan terugdacht. In dit hoofdstuk wordt besproken hoe netwerken bestaan uit systemen die met elkaar samenwerken en hoe er relaties tussen verschillende functies zijn. Door netwerken te maken, ontwikkelen we veerkracht. Als een verbinding verbroken wordt, kunnen andere verbindingen het overnemen. Tijdens de permacultuurontwerp-opleiding symboliseerden we dit met de groep door een bolletje wol over te gooien tussen de cursisten die allemaal een verschillend element waren; een boom, een egel, een sloot, een bij et cetera. Hierdoor ontstond een soort van spinnenweb.

Oplossingen door te denken in netwerken

Ik vroeg me af of deze manier van denken een rol zou kunnen spelen bij het bedenken van creatieve oplossingen voor gemeenten op het gebied van klimaat-

adaptatie. Deze oplossingen zouden breder kunnen zijn dan het aanpakken van de problemen uit de klimaatstresstest, bijvoorbeeld door combinaties te maken van voedselvoorziening, het verminderen van de stikstofuitstoot en/of het creëren van werkgelegenheid. In het boek wordt het voorbeeld gegeven van de traditionele chinampas uit Zuid-Amerika. Dit zijn lange kanalen met teeltbedden ertussen en soms met pergola's eroverheen. In de kanalen leven vissen die het water bemesten, het water zorgt voor een gelijkmatigere temperatuur voor de planten, en de pergola's zorgen ervoor dat het water beschaduw blijft. Welke oplossingen voor klimaatadaptatie kunnen wij in Nederland en Vlaanderen bedenken als we netwerken proberen te maken waarbij we problemen en mogelijkheden combineren? Een dergelijke aanpak vereist flexibiliteit bij gemeenten om (nog meer) integraal te werken. Ook zal het

moeilijk zijn om standaardoplossingen te verzinnen die in beleid vastgelegd kunnen worden omdat elk knelpunt uniek is en een goede observatie vereist. Toch denk ik dat hier kansen liggen als we niet de oplossingen maar de werkwijze vast kunnen leggen. Wie durft deze uitdaging aan te gaan?

Arvidsson, Y., Arvidsson, J. & Arvidsson, S. (2017). *Permakultur!: framtiden i din trädgård*.

